

АНАЛИЗ НА ИНЦИДЕНТИТЕ С АКТИВНИ СТРЕЛЦИ

Александър Атанасов

ANALYSIS OF ACTIVE SHOOTER INCIDENTS

Aleksandar Atanasov

Катедра „Психология и управление на полицията“, Факултет „Полиция“,

Академия на МВР, atanasov153@abv.bg

Доклада изследва явлението активни стрелци и цели да определи неговата важност и значение за световната и национална сигурност, да изучи предпоставките за възникването му, способите и методите за осъществяването му, тактиките за изпълнението му и да предложи мерки за неговото противодействие.

Ключови думи: активни стрелци, масови стрелби, масови публични стрелби, тероризъм

The report studies the phenomenon of "active shooters" and determine its importance and significance for the global and national security, trying to consider the conditions for its occurrence, ways and methods of execution, tactics and measures for its policing.

Keywords: active shooter, mass shooting, mass public shooting, terrorism, anti-terrorism

В последните години започна все повече да се говори за активните стрелци и масовите публични стрелби, тактиката стана по-популярна и все по-често използвана и докато традиционно беше патент на американската престъпност, то тя придоби все по-широка употреба и извън САЩ и то напълно заслужено, като според автора се очертава набиращата и популярност да се запази ако службите за сигурност и държавните органи не вземат необходимите мерки за да и противодействат и да я превърнат в неефективен избор за хората опиращи до нея.

Активен стрелец е индивид активно ангажиран в убийството или опита да убие хора в населен район, дефиницията е използвана от ФБР и се има в предвид при случай в които задължително е използвано огнестрелно оръжие, хладните оръжия и другите средства не попадат в дефиницията, като в нея не попадат и поръчковите убийства, гангстерските престелки и всеки друг тип престъпления целящи придобиването или подялбата на ресурс. Основната цел която поразяват активните стрелци са т.нар "меки цели" (*soft targets*), използвайки дефиницията на оксфордския тълковен речник и допълвайки я, под "меки цели" следва да разбираме лице или група от лица, обикновено цивилни граждани, или обекти които са сравнително незащитени или уязвими от нападение, особено за конвенционални атаки. Актовете извършвани от активните стрелци попадат в дефиницията на три определения - активна стрелба, масова стрелба или наричана още масова публична стрелба и масово убийство. Използвайки отново дефинициите на ФБР, под активна стрелба, масова стрелба или масова публична стрелба следва да разбираме акт на убиването на 3 или повече души от огнестрелно оръжие без отличителен период между тях, като отново следва да

уточним, че се имат предвид случаите попадащи извън класическите криминални деяния. Като масовото убийство ФБР определя убийството на три или повече души без отличителен период между тях. Основната разлика в дефинициите е средството използвано за извършване на убийствата, масови убийства могат да бъдат извършени например и с МПС(Берлин, Германия, 2016 година, 12 убити и 56 ранени, 11 фатално прегазени и шофьора на използвания камьон) или с хладно оръжие(Кунминг, Китай, 2014 година, 31 убити и 143 ранени) и всички други средства. От казаното следва да заключим, че всеки активен стрелец извършил успешно повече от 3 убийства без отличителен период между тях е съставил деяние по масова публична стрелба която е и акт на масово убийство и следователно той е и масов убиец, но не всеки масов убиец е и активен стрелец. Основния проблем в използваните дефиниции е разграничаването на активните стрелби от останалите, определени като класически криминални деяния убийства на организирани престъпни групи, гангстерите и наемните убийци и докато при вторите мотивите и целите са определени в спецификата на извършваната незаконната дейност, то тяхната цел е измерима с последствията от акта за съответната престъпна дейност(например - повече контрол, територия, производство на наркотици, постъпление на пари и други), то за активните стрелци обикновено целта е по-голямата гласност на тях, тяхната кауза и тяхното престъпление(личната слава, популяризирането на техните манифести и идеи, популяризирането на тяхната организация или нейните идеи) и акта на самото отмъщение срещу целевата група(например - колеги, съученици, обществото като цяло). Разграничавайки мотивите следва да заключим, че активните стрелци са с идеалистични подбуди защитаващи по-висша от тях кауза или идея(като справедливостта, напр. в случаите на отмъщение), докато класическите криминални деяния са обект на користни мотиви за придобиването или подялбата на ресурс. Използвайки определението на Държавния департамент на САЩ за тероризма като *„преднамерено, политически мотивирано насилие насочено срещу невоенни цели и осъществявано чрез тайни извършители, обикновено с цел да се повлияе на широката публика“* и вземайки предвид факта, че няма общоприето определение за тероризъм, то автора определя активните стрелци и актовете на масови публични стрелби като актове на тероризъм поради всеобщата цел *„да се повлияе на широката публика“* посредством *„мотивирано насилие“* срещу невоенни - меки цели. Това определя и всеобщата цел на всеки активен стрелец за нанасяне на максимален брой жертви, защото колкото повече хора убие, то и толкова по-голям отзвук ще има извършеното от него насилие в обществото и толкова по-голяма стойност ще придобие изповядваната или защитавана от него идея или кауза.

Целите на настоящия доклад са да изследва явлението "активни стрелци" и цели да определи неговата важност и значение за световната и национална сигурност, да разгледа предпоставките за възникването му, способите и методите за осъществяването му, тактиките за изпълнението му и мерките за неговото противодействие. Доклада ще се фокусира основно върху опита и изследванията на САЩ по въпроса, като страна с най-много такива инциденти на глава от населението и ще извади основните зависимости които ще анализира. Използваните статистически данни в доклада се основават основно на три проучвания на темата - *„Митове за масовите публични стрелби: анализ“*(2014 г.) от *„Центъра за превенция и изучаване на престъпленията“*, *„Проучване на инцидентите с активни стрелци в САЩ от периода 2001 – 2013“*(2013г) от ФБР и *„Стрелби и взривове с множество жертви и правото на прикрито носене на оръжие: Контрастите между частното и публично право“*(1999 г.) от Джон Лот, Уилям Ландс, Университет на Чикаго, Факултет "Право". В подкрепа на изказаното по-горе твърдение и използвайки цитираните източници, горичивият опит на САЩ за периода от 1977 до 1995 година се изразява в извършването на 396 акта на

масови публични стрелби, където активните стрелци са убили 704 души и са ранили още 1086 души, докато за периода от 2000 до 2013 година са извършени 160 акта на активна стрелба и са убити 486 души, като 557 са били ранени.

Докато проблема за САЩ се характеризира с трайност и постоянство, то за Европа и света той е сравнително нов и през последното десетилетие според автора се наблюдава тенденция за неговото засилване. Лицето на международния тероризъм претърпя промяна както и методите и средствата които то използва за постигане на целите си. Тактиките и способите на терористите се адаптират и усложняват и без това нелеката задача по тяхното противодействие. В различни атаки, еденични и координирани, посредством моторозирани превозни средства, самоделни взривни устройства, вилнеещи нападения с нож и огнестрелни оръжия терористите напомниха за себе си включително и в Европа и отвориха домашния фронт за всеки европейски гражданин. В поредицата нападения се наблюдаваха освен класическите методи на ранния тероризъм(вземане на заложници и бомбени атентати), способите на по-късния(самоубийствени атаки), така и най-нови подходи за удари над меки цели, част и от който е новата за Европа тактика – тази на активните стрелци. Метод успешно използван и в координираните атаките в Мумбай извършени от членове на ислямската организация Лашкар-е-Тайба през 2008 година, където посредством самоделни взривни устройства и стрелба по меки цели в силно населени райони – пътен терминал, кафетерия, два хотела и еврейски център, загинаха 175 души, а над 600 бяха ранени. На европейския театър тази тактика за първи път беше успешно използвана от норвежкия крайно-десен националист Андеш Брейвик, който през 2011 година посредством самоделно взривно устройства и стрелба по невъоръжени младежи намиращи се на остров уби 77 души. През 2013 година, в мола Уестгейт, намиращ се в Найроби, Кения, група от 4-ма нападатели, членове на ислямската групировка Ал-Шабааб открива безразборна стрелба по посетителите която завършва с 75 убити и 175 ранени. През 2015 и 2016 година, във вълната от терористични атаки в Европа загинаха 291 души, а 1220 бяха ранени, като част от тях станаха жертва на директен огън от нападателите, оставайки беззащитни след първоначалното неутрализиране на правоохранителните органи на място, докато изчакват пристигането на въоръжен персонал, какъвто беше и случая с нападението над сградата на френското списание „Шарли Ебдо“, подобна ситуация с активен стрелец се разигра и на 01.01.2017 година, където в нощен клуб в Турция беше извършена и атака с активна стрелба завършила със смъртта на 39 души и раняването на други 70, след атаката извършителя избяга успешно, а отговорност пое терористичната организация "Ислямска държава".

За да разберем основните предимства и недостатъци на активната стрелба като тактически способ и защо тя бива избирана, актуализирана и популяризирана с преобладаваща тенденция на засилване на световната терористична сцена, нека разгледаме и опита и данните на САЩ по въпроса. Изчислено е, че **69% от инцидентите с активни стрелци в САЩ приключват под 5 минути**, а около **20% от тях и под две**, това важи и за случаите когато на мястото има полицаи или те пристигат до минути след началото на стрелбата. Важно е да се отбележи, че при всички случаи от цивилните се е изисквало да вземат решения на живот и смърт в рамките на критични секунди. Средно **66.9% от тези инциденти приключват преди полицията да е пристигнала**, а **56.3% приключват по инициатива на стрелеца** – било поради самоубийство, приключване на стрелбата или напускане на местопрестъплението. В **40% от случаите активните стрелби попадат и в дефиницията за масови убийства поради наличието на три или повече жертви**. Най-честите места избирани от активните стрелци са търговските и образователни(училища, университети) зони – като в търговските зони са извършени **45.6% от стрелбите**, а в образователните **24.4%**,

но за сметка на това най-смъртоносните като брой жертви на стрелец. Като в 15.6% от инцидентите стрелбите са извършени на повече от едно място. Във всички случаи, с изключение на 2, стрелците са действали сами. В 45 от 160-те инцидента разглеждани от ФБР, когато полицията е влязла в престрелка със стрелеца, тя е понесла жертви в 21 от тях, в които 9 служители са загинали, като 4 от тях са били убити от засада, а 28 са били ранени. **В 64(40%) от 160-те случая на ФБР извършителите извършват самоубийство**, като в 54 от тях те го правят и на самото място на извършване на престъплението, в 17(10.6%) след пристигането на полицията на местопрестъплението, като в 4 от всичките случаи извършителите решават и успяват да избягат успешно. **В 21 от инцидентите(13.1%) извършителите са конфронтирани успешно от невооръжени цивилни, в 5 инцидента(3.1%) са конфронтирани успешно от вооръжени цивилни(не полицейски служители)** където 3 от извършителите са убити, 1 се самоубива и 1 е ранен, в 2(1.3%) случая вооръжени полицаи извън служба конфронтират успешно и убиват извършителите, в **45(28.1%) са конфронтирани успешно и убити от пристигналите органи на реда.** Три от стрелците са носили самоделни взривни устройства(СВУ), 1 е използвал коктейл молотов и 1 е поставил СВУ капани в къщата си, а поне 6 са използвали бронирани жилетки по време на извършване на стрелбите. Болшинството от стрелбите – **68%, са извършени с късо нарезно оръжие, 12% с карабина и 8% с гладкоцевно оръжие**(останалите % са комбинирани с повече от едно оръжие). Активните стрелци виктимизират и убиват млади и стари, мъже и жени, членове на семейството, хора от всякакви раси, религии и култури. Разделяйки местата на активни стрелби по признака за притежание на оръжие – **92% от стрелбите са извършени на места забраняващи носенето на оръжие и 8% на места които го позволяват...**

Ако трябва да създаден профил на най-честата активна стрелба, тя ще бъде извършена от мъж вооръжен с пистолет или револвер който ще нападне търговски район или учебно заведение където не е позволено носенето на оръжие и ще убие средно около 6/7 души и ще се самоубие или напусне местопрестъплението преди полицията да е пристигнала(времево – до 5 минути).

Какво налагат цитираните до тук данни? Както вече беше споменато, едно от условията за да бъде определена активната стрелба наричана още – масова стрелба, масова публична стрелба като такава е тя, да не попада в условията на останалите класически криминалния деяния извършвани от традиционния криминален контингент за подялбата на определен ресурс, казаното в този смисъл причислява активната стрелба и активния стрелец към терористите и терористичните организации където целта е популяризирането или защитата на определена идея или кауза в общността посредством употребата на максимална жестокост и сила за достигане на по-голяма и всеобхватна аудитория и признаване важността на каузата или идеята посредством нанесените щети и жертви. От изказаните зависимости следва да заключим, че колкото повече жертви и убити има престъпния акт на активния стрелец, толкова по-успешен е той и колкото повече жертви има толкова повече на неговата кауза или идея ще се обърне внимание. Следователно за разлика от традиционните криминалния деяния, тук основния целеви ресурс за успех и резултатност на деянието е максималния нанесен брой жертви и за разлика от традиционните престъпления извършителите в много редки случаи(4 от 160 от разглежданите на ФБР) целят или са решили да се измъкнат от местопрестъплението и са опитали да се спасят от последствията на закона. **Основното условие за успеха на активната стрелба е нейната смъртоносност и всички причини които дават предпоставки и условия за повече жертви са в преимущество на активния стрелец, предвидените от закона наказания, възможността той да бъде убит по време на извършване на акта са фактори които**

не влияят на неговата мотивация за извършване на престъплението. Възпиращите и превантивни следствия са свързани единствено с избора на място и условия по извършване на активната стрелба които биха ограничили броя на жертвите, тъй като в почти всички от случаите активните стрелци избират съзнателно да умрат на местопроизшествието като част от техния акт на доказване, защита или саможертва в името на защитаваната и популяризирана от тях идея или кауза. От казаното следва да заключим, че превантивните мерки за противодействие трябва да бъдат насочени в създаването на причини и условия ограничаващи непосредствения брой жертви и непозволяващи на активния стрелец продължителното безконтролно убиване. В подкрепа нека разгледаме и някои от случаите на извършилите активни стрелби индивиди.

Елиът Роджър, който прострелва и убива трима души в Санта Барбара обяснява в своя манифест от 141 страници как се притеснява, че някои с оръжие ще го спре преди да е убил достатъчно души, той пише: "Друга опция беше Делтопия, ден в който много млади хора идват от целия щат да празнуват лятната си ваканция на партито в Дел Плея. Достигнах до заключението, че това ще бъде перфектния ден да ударя Исла Виста, но след като гледах видеа в ЮТуб на предишните Делтопия партита видях, че има твърде много полицаи на тази мероприятия. Щеше да е невъзможно да убия достатъчно от моите врагове преди шибаните ченгета да не ме спрат."

Друг пример е активния стрелец от стрелбата в киносалона в Аврора, Колорода през Юли 2012 година. Той е живял средно на 20 минути разстояние с автомобил от около 7 киносалона които са прожектирали премиерата на филма "Батман". Той е можел да избере най-близкия до него или този с най-голям брой посетители, но вместо това е избрал единствения който е имал забрана за посетителите да го посещават с огнестрелни оръжие и жертвите му са били тотално беззащитни.

През Юни 2014 година, канадския активен стрелец, Джъстин Борки, също разбира важността на зоните забраняващи носенето на оръжие. На своята фейсбук страница, Борки поства комикс усмиващ зоните за забраняващи носенето на огнестрелни оръжие, Борки също е знаел, че няма да срещне въоръжена съпротива от никой граждански тъй като от 1970 година Канада забранява скритото носене на КНО(късо нарезно оръжие).

Показателни за избираемостта на местата и меките цели са и случаите със стрелбите във военноморската база на флота във Вашингтон и базата Форд Хууд на армията на САЩ. Като съоръжения на въоръжените сили в тях се е очаквало да има въоръжен персонал, но реалността показва, че и на двете места огнестрелни оръжия са носели само служителите на военна полиция. Факт който много добре са знаели активните стрелци - и двамата бивши служители на съответните структури и познаващи добре съответните съоръжения. Именно преодоляването на първоначалната охрана, обикновено от засада, позволява успешното изпълнение на последващия акт на масова стрелба. Във военноморската база във Вашингтон, активния стрелец бива успешно спрял и убит от пристигнала на местопроизшествието служителка - жена, от щатската полиция.

Интересен е и един случай от Израел, където трима терористи с карабини се опитват да извършват акт на публична стрелба, но биват успешно спряни след първата им жертва от граждани на Израел носещи законно прикрити къси нарезни. Един от оцелелите терористи в последствие разказва, че не са осъзнавали, че израелските гражданци са въоръжените и са се надявали да успеят да избягат преди полицията или армията да пристигне.

По-подробен анализ на отделните инциденти се съдържа в един от цитираните източници. За нуждата на настоящото проучване и доказване на тезата ще се ограничим

до тук. След като разгледахме статистическите данни и отделни примери и позовавайки се на направения профил на най-честата активна стрелба нека направим и тактически анализ.

Позовавайки се на основната цел на активния стрелец – максимален брой жертви и фокусирайки се във факта, че в болшинството от случаите акта на масова стрелба е извършен срещу напълно непознати за стрелеца хора, то той избира място със съсредоточаване на максимален брой цели (най-често учебни заведения или търговски райони) и с най-слаби охранителни мерки където отсъствието на правоохранителни органи или възможността за наличие на въоръжени цивилни е минимална. Поради чиста практичност, втората условност(сигурността на мястото) е с по-голям приоритет за извършителите и избора на места с по-слаба съсредоточеност на хора, но по-зле охранявани е очевиден поради факта, че това им дава предпоставка да убиват безконтролно повече време. Именно времето и възможността за реакция на службите за сигурност се явява като трети фактор, желанието на извършителите е да убиват максимално много хора, за максимално много време на места с максимално ниска сигурност. Данните показват, че средното време за реакция на полицията в САЩ е между 9 и 12 минути, а в някои градове успява да спадне и до между 3 и 6 минути. В случаите когато се защитава конкретна идея или кауза целите на техните актове са избрани целенасочени(като печатното издания „Шарли Ебдо“, училище в което учат активните стрелци, местоработата от която са били уволнени и др...) поради наделяването на мотива за отмъщение които е водещ в по-малко от случаите. Независимо от местата, наличието на фиксиран правоохранителен персонал на място винаги бива отстраняван от засада и с използване ефекта на изненадата което се явява основен проблем поради трудното засичане на подобен тип атаки от самите служители на терен и успешното му преодоляване дори след започване на стрелбата поради отсъствието в близост на друг силов състав или в случаите когато такъв е наличен и разбере своевременно е по чиста случайност. Жертва на такива атаки най-често стават служителите от правоохранителния персонал на място(независимо дали частен, полицейски или военен) които изпълняват контролно-пропускателна или постова дейност. След отстраняването на тези служители за които обикновено извършителя е проучил и знае, посредством изненадващата атака, активния стрелец отново попада в условия на безконтролно поразяване на неговите цели докато не се появи силов състав или въоръжени граждани(в много реди случаи и невъоръжени) които да го конфронтират. Случаите на конфронтация, особено когато са от въоръжени лица се явяват изключително успешни за приключване на стрелбата и винаги довеждат до убийство, самоубийство или бягане от местопрестъплението на активния стрелец. Изразено и по-горе със статистически данни, това показва основната изказана зависимост, а именно – както всички престъпници, **активния стрелец не търси конфронтация и съпротива**, а цели да извърши престъплението си по най-лесния и ефективен начин. Част от тази система и условности при активните стрелби са и т.нар меки цели, когато те вече спрат да бъдат такива, а се превърнат в оказващи съпротива, конфронтиращи, трудни за поразяване и елиминиране твърди цели то това изключва и едно от основните условия за акта на масова публична стрелба. От казаното следва да заключим, че всички условия и мерки даващи възможност за конфронтация и съпротива и то по начин които да е обществено достояние предварително следва да имат превантивна функция и последващо противодействие срещу активните стрелци тъй като това ще им отнеме основното предимство и ще ги леши от неговите цели които са обект на тяхното престъпление. В заключение на тактическия анализ – условията за ефективност на активната стрелба са максималния брой жертви, първостепенното условие за успешна ефективност са слабите мерки за сигурност и невъзможността за

защита и противодействие, второстепенно условие за ефективност е наличието на максимално много цели за поразяване. Изразено с математическо уравнение, казаното представлява **Ефективността на активната стрелба = броя на жертвите(наличието на цели + тяхната незащитеност)**

След направения тактически анализ, нека се опитаме да дефинираме и профилираме извършителите на такъв тип престъпления като автора ще се опита да го направи по признака на тяхната принадлежност и мотивация. Тази условност е избрана поради важността на мотива които поражда и мотивацията на престъпника и е част от условията даващи предпоставка за извършването на такива актове на насилие и тяхното по-добре разбиране. След като вече условно разделихме активните стрелци и активните стрелби от класическите престъпници и класическите престъпления и ги причислихме в графата идейно-каузо мотивирани деяния, попадащи най-близо в определението за терористичен акт, то според автора и настоящите условни разделения също попадат в графата на тероризма. От направения анализ автора определя три типа извършители и профили на активните стрелци - класически терористи, самотни вълци и спящи клетки.

Класическите терористи - са членове на терористична организация която стои зад тяхната подготовка и обучение и е планирала, организираща и спомогнала за извършването на акта на активната стрелба като част от нейната доктрина за постигане на стратегическите си цели. Класическите терористи произлизат от организацията в която членуват, избрани са и подготвени в нея като професионални кадри и в повечето случаи целят да извършат акта като запазят своя живот и да напуснат местопроизшествието(примери - Шарли Ебдо, нощния клуб в Турция). Класическите терористи действат в групи като са добре организирани и подготвени и провеждат операцията като тактически удар върху военни цели, в повечето случаи те употребяват и спомагателни способности за поразяване на целите като СВУ(самоделни взривни устройства), атаки с автомобили, пожари, диверсия или други, като атаките им са координирани и многопластови и изключително трудни за навременно отразяване поради тяхната сложност, масовост и подготовка. Уязвимостта на този тип активни стрелби и терористични атаки обаче е именно в подготовката където поради големия брой процеси, мероприятия, действия и сложност на организацията имат по-голяма вероятност да бъдат засечени, разкрити, разконспирирани и заловени.

Самотните вълци - са лица подготвящи самостоятелно актове на насилие, мотивирани от идеология, вярвания или лични мотиви, причисляващи се или не към организация. Те действат сами, не е изключително в отделни периоди да са имали контакт с някоя организация, но при всички случаи тяхната подготовка и осъществяването на акта на активната стрелба е извършван само от тях без чуждо съдействие. Те планират, организират и набавят средствата и инструментите за осъществяването на активната стрелба и изпълнението му сами. Тяхната мотивация най-често е лична кауза или проблем със социализацията или адаптацията към обществото или силно морално възвишен мотив за отмъщение, такава част са по-голямата част от извършителите на активните стрелби в САЩ индивиди(примери бившите военни, училищните стрелби). Извършваните от тях актове най-често включват използването само на активна стрелба без допълни способности(американска хроника, има и изключение - Брейвияк), при тях най-често се поразяват и конкретни учреждения или сгради към които те имат лично отношение(бившата им работа, училището в което учат). Именно активните стрелци от този тип са и най-масови и почти винаги завършват акта на активната стрелба с летален за самите тях край - посредством самоубийство или престрелка с полицията. Този тип активни стрелци са изключително трудни за предварително засичане и разконспириране поради факта, че те работят и извършват целия процес сами, като в някои от случаите дори са

посещавали психолози в продължителен период от време(примери в доклада на „Crime Prevention and Research Center“), но те не са успели да предвидят или доловят насилствените им намерения и нагласи, а в някои случаи дори са били диагностицирани като психически здрави. Превантивната дейност срещу такива извършители е поддържането на цялостно ниво на сигурност, изключващо или минимализиращо наличието на уязвими места с меки цели и поддържането на здрави обществени процеси и добро психическо здраве на населението - което е изключително трудно. Противодействието на такъв тип извършители е тяхното възможно най-бързо елиминиране непосредствено след започване на масовата стрелба и вземането на първите жертви. Поради изброените причини, автора определя този тип извършители и като най-опасни и трудни за противодействие.

Спящите клетки - са тренирани и подготвени лица или групи от лица, обикновено терористи, стационарни и изчакващи заповед за подготовката или изпълнението на насилствен акт. Този тип представляват смесица между характеристиките на останалите два. По смисъл те представляват класически терористи или близки до техния профил лица които оперират като самотни вълци. Като профил те съдържат предимствата - подготовката, обучението, материалното осигуряване от организацията на класическите терористи и предимствата на самотните вълци - самостоятелно опериране, нисък профил и незабелязаност. Именно и техните предимства и стойност е и основния проблем за тяхната практична употребата тъй като подобен тип обучени и подготвени кадри излизат твърде скъпо за употребата в акт на активна стрелба където спецификата на престъплението не изисква високо ниво тактически умения по самото извършване освен работа с огнестрелно оръжие и нужните психологически мотиви и нагласи. Този тип извършители са рядко срещани и те по-скоро участват в ръководните действия по организирането на активни стрелби от идеологически мотивирани организации отколкото директно в самото извършване на акта.

Докато темата за профилирането и психологическите характеристики на тероризма и членовете на терористични организации е научна материя в развитие в която има различни теории за мотивацията и въвличането на членове към терористичните организации и извършването на терористични актове, но не и ясно дефинирани отговори, то автора няма да се фокусира върху тях в настоящия доклад въпреки, че имат отношения и към активните стрелци и масовите стрелби като част от арсенала на терористичните организации. Фокуса на профилирането на активните стрелци в настоящия доклад ще се измести към т.нар самотни вълци тъй като върху тях са правени изследвания и са обект на най-голям анализ поради феномена активен стрелец в САЩ. Основния фокус са психичните отклонения и дефицитите на извършителите и търсенето на „психологичния профил на активния стрелец“. Изследването на „Центъра за превенция и изучаване на престъпленията“ показва, че **повече от половината от активните стрелби включват случаи където психичното здраве на стрелеца е доведено до вниманието на медицински лица, училищен персонал или легални представители на властта в етапите преди извършване на акта по активната стрелба.** Данните са много близки и до това което Ню Уорк Таймс откриват в техния анализ на масовите публични стрелби през периода от 1949 до 1999 година. Резултатите потвърждават твърдението, **че е много трудно за психиатрите и психолозите да идентифицират бъдещите активни стрелци.** Такъв е и вече представения случай с Елиът Роджър, който е имал психологични консултации с години. Един от психиатрите който го е консултирал е и д-р Чарлз Софи, специалист с уважавана репутация и директор на "LA County Department of Children and Family Services". Елиът Роджър е посещавал множество психиатри които не са успели да

идентифицират и да се погрижат за проблемите му довели до акта на активна стрелба. Други примери са случаите с Иван Лопез(стрелбата във военната база Форт Хууд), Адам Ланза(училището Санди Хуук), Джеймс Холмс(представения случай с кинотеатъра и премиерата на филма "Батман") и Сенг-Ху Чо(Вирджиния Тех). Военния психиатър консултирал последно Иван Лопез е заключил, че "няма признаци за насилие към него или към останалите". В случая на Джеймс Холмс, психиатъра е предупредил Университета от Колорадо за неговите насилствени фантазии, но е отхвърлил идеята, че той представлява сериозна заплаха. Подобен е и случая със Сенг-Ху Чо който е бил класифициран като "заплаха за себе си в резултат на психично заболяване", но не и оценен като заплаха за останалите. Съдията разгледал случая му е отхвърлил нуждата той да бъде задържан без негово желание. Други примери са Ка Пасасук, убил 4 души през 2012 - посещавал психиатър в затвора където е излежавал присъда за притежание на наркотици. Уейд Пейдж, убил 6 души през 2012г. - с опит за самоубийство през 1997г., посещавал военни доктори и психиатър като военнослужещ. Маурис Клемънс, убил 4 души през 2009 г. - 5 седмици преди убийствата му е била наредена от съда здравна оценка която описва, че Клемънс е халюцинирал за "хора пиещи кръв и ядящи бебета, като канибали в улици без закони". Робът СтUART, убил 8 души през 2009 г. - страдал от депресия и бордърлайн личностно разстройство, вземащ редовни дози медикаменти. Майор Нидал Малик Хасан, военен психиатър, убил 13 души във военната база Форт Хууд през 2009 г. - Хасан е проявявал много странни поведения, но нищо не е било правено за него поради страх от дискриминация заради неговата религия(Ислям). Той е казвал на колегите си от военната болница, че не-мюсолманите са неверници обречени да горят в Ада които трябва да бъдат запалени. Изблика е дошъл след едночасов диспут относно Корана пред други доктори във здравното заведение. Според един от докторите, страха от обвинения в дискриминация е спрял много от офицерите да подадът официални оплаквания срещу него.

Въпреки силната мотивация и професионализъм на психолозите и психиатрите, наличието на положителни или близки диагнози до предстоящите събития извършени от разгледаните активни стрелци, се очертава проблема за ефективно справяне с превенцията на масовите публични стрелци и тяхното засичане от медицинския персонал.

След като разгледахме данните на феномена активен стрелец, направихме тактически анализ и профилирахме най-честите извършители то нека разгледаме и възможните мерки за противодействие. Спецификата на случая с престъпните актове на масови публични стрелби е прекалено нехарактерен и борбата с него изисква нетрадиционни способности за разлика от противодействието и борбата с традиционната престъпност. Превантивната дейност целяща да изкорени причините и условията за наличието на престъпността и мотивацията към престъпления в случая не върши работа. Изброените терористични актове и извършването им от терористични организации противостоящи на съвременните западни общества, ценности и държави формира проблема на активните стрелби като изключително актуален за развития свят и традиционно стабилните държави от Европа и Северна Америка. В разгледаните данни и обусловените профили на самотни вълци, класически терористи и спящи клетки, следва да причислим извършителите на този тип престъпления от САЩ като самотни вълци мотивирани от анти-обществени и анти-социални нагласи и идеали, каузи и мотиви за извършване на насилие към обществото, докато активните стрелби в Европа и останалата част от света са мотивирани от сходни идеали, каузи и мотиви, но на политическа основа целящи постигането на определени политически резултати и следва да се причислят основно към религиозно и политически мотивирания тероризъм, докато самотните вълци от САЩ по-скоро попадат в сферата на анти-

обществения и социален тероризъм. Казаното е важно, защото определя активните стрелци като проблем на американското общество, различни автори твърдят, че активните стрелци са част от индивидуалистичната култура и агресията популяризирани в американското общество. Изказаната теза е актуална и тя със сигурност има огромна доза истина, именно поради доскорошното наличие на проблема активен стрелец почти изцяло за САЩ. Популяризирането и използването на тактиката говори за нейната функционалност и ефективност и приемането и от терористичните организации поражда същия проблем, но с различни мотиви и за останалия свят. **От казаното следва да заключим, че докато превенцията на активните стрелци в САЩ следва да е обект на заздравяването на цялостното психично здраве на обществото и елиминирането на предпоставките за индивидуална изолация, мотивация и агресия на решилия да извърши акт на насилие към обществото което той поради различни причини мрази и обвинява, то за превенцията на активните стрелци в Европа и останалия свят фокуса следва да е борбата с радикализацията и религиозния и политически мотивиран тероризъм ориентиран също към агресия и промяна на обществата които той отрича, обвинява или иска да промени към по-добро(според него).** Казаното дефинира две направления на превенция и противодействие – индивидуално противодействие към анти-обществените нагласи и социализацията на всички членове на обществото и обща превенция срещу терористичните нагласи, радикализацията, политическия и религиозен екстремизъм. Поради изключителната близост на мотивите е трудно да се дефинират ясни и отчетливи граници, но това освен минус е също и плюс поради комплексното използване на близки или сходни мерки които ще повлият и на двата процеса водещи до ескалация на насилието в активните стрелци.

За пример могат да се вземат и мерките които вземат САЩ срещу индивидуалната превенция на активните стрелци, прието е, макар и като етична норма за момента, историите, имената и миналото на активните стрелци след извършване на акта по масова стрелба да не се съобщават на широката публика и общественост. По този начин се противодейства на „заразяването“ с феномена на други членове на обществото с агресивни, анти-обществени и анти-социални нагласи и се отнема основната цел на активната стрелба – популяризирането на защитаващата кауза или идея която защитава активния стрелец сред обществото. Чрез пълното медиино затъмнение на индивидуалните характеристики се отнема основната цел на убиинците – пропагандата на идеите или каузата която защитават и личната слава и изкупление на самите тях в извършеното отмъщение. Проблема на този подход е, че той не е унифициран и все още изтича информация която мотивира бъдещите активни стрелци, че ще бъдат чути, отразени и идеите, каузата и историята им ще стигнат до обществеността поради насилието което са извършили. Друг проблем е и когато мотивацията на извършителите не изисква обществена реакция и те са готови да го направят въпреки всичко, само заради личното отмъщение и задоволяване на потребността на нараненото си Его. Обикновено такива активни стрелци не оставят манифести, съобщения и други материали които да ги популяризират след извършването на стрелбата. Друг тип превантивна мярка използвана в САЩ, но също и неунифицирана и неприета като официална доктрина и политика е и възможността за наличие на моментално противодействие и последваща агресия. Термините са на автора и с тях представя възможността за моментално противодействие на активния стрелец от които и да гражданин и последващата агресия срещу активната стрелба която да минимализира нанесените от нея щети и човешки жертви. Въпреки, че по тактическия смисъл това е последващата, нейзпреварваща превантивна мярка, в случая

с активните стрелци възможността за моментално пресичане на активната стрелба навсякъде и по всяко време, от всеки следва да бъде и основателна превантивна мярка срещу извършването на самия акт. Казаното следва да заключим и не само заради логическия смисъл, но и заради разгледаните сведения от активни стрелци по-напред в доклада, изказаното логическо заключение е и такова до което следва да стигне всеки, както е и показала практиката за избор на незащитени меки цели. Възможността за моментално противодействие и последващата агресия от всеки, навсякъде и по всяко време ще превърне всяко публично място от такова с меки цели в такова с оказващи съпротива, противодействащи цели твърди цели които ще могат да отразят стрелбата без възможността за нанасяне на множество жертви което ще и отнеме едно от основните условия на всяка активна стрелба – убийството на максимален брой хора. Същото нещо заключава и бившия генерален секретар на Интерпол - Роналд Нобъл, по повод масовата стрелба в мола на Уестгейт(извършена от ислямистката група ал-Шабааб в Найроби, Кения, при която загинаха 67 души): *"Ако това беше Денвър, Колорадо или Тексас, щяха ли тези да прекарат часове, дни, стреляйки произволно по хората? ... Това което се опитвам да кажа е, че полицията по света трябва да постави под въпрос своите възгледи за контрола върху оръжията. Самите граждани трябва да ги поставят под въпрос. Трябва да се запитате, "Въоръжените граждани по-необходими ли са сега отколкото преди пред нарастващата заплаха от тероризма?" За мен е ключов въпрос... Къде Вие бихте искали да бъдете? В град където има контрол върху оръжията и няма въоръжени граждани - като в мола на Уестгейт или на място като Денвър или Тексас? "*

Казано по друг начин, **икономическия модел на активната стрелба и възможността за притежание на оръжие в целите ще повиши потенциалната цена от акта на активна стрелба за извършителя(тъй като той може да бъде убит или ранен веднага при започването) и ще намали очакваното от него възнаграждение(той ще нанесе по-малко щети и ще убие по-малко хора ако срещне въоръжена съпротива).** Казаното предполага изпитаната хипотеза(данните за избор на места за провеждане на активната стрелба по признака за скрито носене на оръжие), че възможността за законно притежавано оръжие ще има по-голям ефект върху превенцията на масовите публични стрелби отколкото върху конвенционалните, класически престъпления. Важи и обратното(отразено и в разглежданите данни), че наличието на възможност за законно притежавано оръжие, но невъзможността му за притежание и носене на конкретното място няма да има възпиращ ефект върху извършителя. Все пак наличието на закони даващи възможност за притежание и носене на законно притежавано оръжие ще увеличи вероятността потенциалните меки цели - жертви на активната стрелба да са въоръжени и да могат да противодействат. Резултатите от промените на законите в САЩ показват промяна повече от 80% на девиациите на ранените и убитите в полза на местата ползващи се със закони за скрито носене на оръжие. Това се изразява в средно намаляване на ранените с 6.7 пъти и на убитите с 6.5 за всяка масова стрелба. Както вече обяснихме, това се налага тъй като обичайните наказващи деянието закони нямат превантивна функция защото стрелците най-често искат да умрат на местопрестъплението и то напълно умишлено, докато законите за скрито притежание на оръжие от гражданите намаляват възможността за разрастване на масовата публична стрелба и наличието на повече жертви което е нейна основна цел. За да илюстрираме с пример, освен вече дадените, активен стрелец провеждащ масова стрелба в училище в Пърл, Мисисипи бива спрял от помощник директора който изважда оръжието и физически обезврежда извършителя преди той да е нанесъл допълнителни щети, в друг пример, отново в училище - в Единборо, Пенсилвания, след като убива един от учителите, докато презарежда оръжието си, към

активния стрелец е насочена огнестрелна пушка тип помпа която го възпира от нанасянето на допълнителни щети и човешки жертви, във втория случай реакцията и времето на пристигане на полицията, дори след вече проведеното обезвреждане е цели 10 минути. **Заклученията от направените анализи и изследвания показват, че законите подкрепящи притежанието и прикритото носене на огнестрелно оръжие не само намалят жертвите от масовите публични стрелби, но също и възпират активните стрелци от извършването на деянията им. Не само, че въпросните закони имат реален ефект върху проблема с активните стрелци, но и са и единствените успяващи да го решат от правна гледна точка.** Другата гледна точка и анти-тезата на въпросните закони, за която липсват адекватни проучвания и данни, освен хипотези, предположения и политически мотивирани мнения е, че такива закони ще дадът възможността на стрелците да се снабдят свободно с основния инструмент на своя акт – огнестрелното оръжие. Именно за това, в началото на доклада беше даден пример за извършено с хладно оръжие нападение от група терористи, вилнеещите нападения с нож действат на абсолютно същия принцип както и масовите стрелби и са също толкова опасни и нерешими от обикновения гражданин както и стълкновението му с човек с огнестрелно оръжие, а както знаем и от упражнението на Тюер(1.5 сек. макс. време за стрелец да извади –зареди – произведе изстрел, време за което ножара изминава 6.4 метра; „*Колко близо е твърде близо*“ SWAT magazine, 1983 година) понякога ножа е по-опасен и от пистолета. През 2017 г. Франция стана свидетел и на такъв случай, където терорист с викове „Аллах е велик“ извади мачете и се опита да убие войник изпълняващ служебните си задължения на Лувъра като нападателя е бил успешно застрелян и обезвреден от военнослужещия, през 2013 година подобен случай – успешен за нападателите беше извършен във Великобритания, тогава техен военнослужещ изпълняващ служебните си задължения – униформен, прибиращ се от работа бива блъснат с автомобил и след това нападател с хладно оръжие и успешно убит от двама извършители които също са били въоръжени и с пистолет и след това са нападнали органите на реда, но са били успешно простреляни без да нанесът повече жертви. Решението на проблема с по-малко срещаните масови публични кланета е същия както и с масовите публични стрелби, поради същите основи, причини и характеристики, но различните използвани инструменти. Въпроса за възможността за снабдяване с огнестрелно оръжие в условията на глобализирания свят и отворената транс-гранична търговия и забранените от закона вещества и предмети от престъпния контингент и употребата им в криминални актове - независимо дали са активни стрелби или класически престъпления, автора смята, че е обект на друго проучване.

В САЩ се налага и друго освен правното разделение по въпроса за противодействие на масовите активни стрелби. Тук въпроса е чисто тактически и е в сферата на средите на сигурността, битуват две мнения – едното е, че инцидентите с масови стрелци, независимо дали са комбинирани от един или множество, или са неизвестни или са съпроводени от друг тип престъпления като взривяването на СВУ или използването на помощно средство за нанасяне на щети трябва да се третират само от специално подготвени служители. Това налага употребата на SWAT(special weapons and tactics – еквивалента на нашето СТЗБД), специализираните и специални групи и части на армията, полиция, ФБР и ЦРУ. Другото мнение е сходно с изказаната вече стратегия за моментално противодействие и последваща агресия веднага след започване на стрелбата с всички сили и средства, обикновено това се изразява в реакция на първия екип силови служители който пристигне на място в локализиране и поразяване на стрелеца с цел неговото моментално елиминиране и пресичане на деянието. За пример е вече дадения такъв случай, с активната стрелба във военноморската база във Вашингтон където активния стрелец, бивш военен е поразен

и елиминиран от патрулна полицайка. Автора разграничава двата подхода основно в тяхната пасивност и активност, докато първия се определя по-скоро като дефанзивен където се цели минимализиране на щетите докато могат да се намесят специалните и специализирани сили които със сигурност най-ефективно ще се справят със стрелеца, то той изисква и продиктува и пасивно отношение и от гражданите, докато във втория се използва стратегията на агресивно отнемане на инициативата и противодействие с всички сили и средства с цел намаляване на времето на активната стрелба и нанесените от нея щети посредством конфронтация и от гражданите и от не специализирания силов състав, то тя се налага като по-ефективна поради вече изказаните причини и направен анализ и най-вече защото самия акт на активна стрелба търси липсата на съпротива и една от неговите основни, определящи цели е наличието на меки цели. Докато няма твърда концепция и приета единна политика в САЩ по въпроса, то ФБР в материалите си за обучение и като официална позиция по която обучава полицейските управления и служители на тяхното МВР е приело втората методика на работа – с моментална последваща агресия от първите служители на място. Във видеата си за обучение ФБР препоръчва към невъоръжените граждани първо да се намери възможно най-краткия и безопасен начин за бягство от масовата публична стрелба, а когато такъв вариант отсъства да се търси барикадиране и скриване, но при условията за адекватен план за противодействие нейзключващ възможността за конфронтация ако стрелеца открие скривалището или разбие барикадата и се добере до тях. Утвърждава се принципа, че колкото повече се забави противодействието – толкова повече невинни жертви ще има. **Една от препоръчаните тактики в различните материали за силовия състав първи пристигнал на инцидента е скрито, незабелязано придвижване към позиция даваща предимство над активния стрелец последвана от добре пласиран смъртоносен изстрел.**

Абстрахирайки се от всички проучвания, данни и анализи на проблема, като мъдрост от вековете звучат думите на един от пионерите в съвременните стрелкови тактики и подготовка, стрелеца, учен и бивш морски пехотинец Джеф Купър - *"Незабравяй, че първото правило на престрелката е... да имаш оръжие."* ("Remember the first rule of gun-fighting is... have a gun.").

В заключение. Традиционния проблем с активните стрелци на САЩ и техните анти-обществени и анти-държавни нагласи се прехвърля успешно сред терористичните организации изповядващи радикални идеологии със сходни мотиви, цели и намерения. Тактиката активен стрелец има явни преимущества в условията на съвременната сигурност и бива успешно интегрирана и прилагана от съвременните терористични организации. Сложността на явлението, анализирането на опита и профилирането на извършителите говори за невъзможността на традиционните мерки за справяне и превенция срещу активните стрелци и техните действия. Тактическия анализ и представените данни дават насоки за успешно справяне на проблема посредством приемането на цялостен нов подход към националната сигурност. Подсилването на традиционно меките цели и уязвими незащитени публични места и обекти и превръщането им в твърди такива посредством въоръжаването на населението и засилването на тактическата подготовка и боеспособност на редовия силов състав с цел създаването на глобална среда за всеобща сигурност гарантирана от обществото и от държавните органи имащи възможност за моментално противодействие срещу въоръжено нападение ще поддейства възпиращо не само срещу активните стрелци, но и срещу всички заплахи от конвенционално естество.

Използвана литература:

Психология на тероризма – доц. д-р Валери Тодоров ;

Психологично профилиране на извършители на убийство - доц. д-р Неделчо Стойчев ;

The Myths about Mass Public Shootings: Analysis - Crime Research and Prevention Center - October 9, 2014 ;

A Study of Active Shooter Incidents in the United States Between 2000 and 2013 - FEDERAL BUREAU OF INVESTIGATION - September 16, 2013 ;

Multiple Victim Public Shootings, Bombings, and Right-to-Carry Concealed Handgun Laws: Contrasting Private and Public Law Enforcement - John Lott, William M. Landes, University of Chicago Law School – 1999 ;

Active Shooter: Recommendations and Analysis for Risk Mitigation - New York City Police Department; Raymond W. Kelly Police Commissioner ;

Active Shooter: How to Respond - U. S. Department of Homeland Security ;

Active Shooters: The killing will not stop until we stop it - Lt. Dan Marcou, PoliceOne Magazine - Jul 25, 2011 ;

Active Shooter Response Strategic Plan -The State of Alabama - February 2013 ;

FBI Stats and services - <https://www.fbi.gov> ;

What Is An ISIS Sleeper Cell? After Paris Attack, Concerns Mount That Islamic State Operatives Could Export Terror - Michael Kaplan, International Business Times - 16.11.2015 ;

"A timeline of recent terrorist attacks in Europe" - Nash Jenkins(dec 20, 2016), TIME Magazine ;

"Charlie Hebdo shooting: At least 12 killed as shots fired at satirical magazine's Paris office". - Withnall, Adam; Lichfield, John (7 January 2015). The Independent. London. ;

"Mumbai Terror Attacks: 7 Pakistanis Charged – Action Comes a Year After India's Worst Terrorist Attacks; 164 Die." - Schiffrin, Nick (25 November 2009). ABC News. Retrieved 17 May 2010.